

AHMET ALTAN'IN ÜÇ ROMANINDA SULTAN II. ABDÜLHAMİT'İN MİZACINA DAİR BAZI TESPİTLER*

Mustafa YİĞİTOĞLU**

Geliş Tarihi: Aralık, 2015

Kabul Tarihi: Şubat, 2016

Öz

Tarihî bir hadisenin ya da kişiliğin edebî eserlerde yer almasıyla, edebiyat ve tarih disiplinlerinin yolları kesişir. Doğrudan tarihî bir hadiseyi ya da kişiyi konu edinen eserler olabileceği gibi tarihî öğeleri ikinci planda tutan eserler de olabilir. Bunun yanında gerçek ve kurgunun harmanlanıp okuyucuya sunulması da söz konusudur. Ahmet Altan da bazı romanlarında tarihî unsurlara yer verir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemleri, yazarın ilgi alanına girer. Altan, bu dönemdeki tarihî vakaların yanında bazı şahsiyetleri de romanlarında işler. Bunların başında Sultan II. Abdülhamit gelir. Yazar, Sultan II. Abdülhamit'in siyasi hamlelerinin yanında korkularını, endişelerini, tutkularını da ele alır. Bu sayede Ahmet Altan, romanlarının dokusuna Sultan II. Abdülhamit'in mizacına ait bazı özellikler de eklemiştir.

Bu çalışmada Ahmet Altan'ın *Kılıç Yarısı Gibi*, *İsyan Günlerinde Aşk* ve *Ölmek Kolaydır Sevmekten* romanlarında, Sultan II. Abdülhamit'in kişilik özelliklerinin ne şekilde yer aldığı incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ahmet Altan, II. Abdülhamit, roman, mizaç.

SOME OBSERVATIONS REGARDING HUMOUR OF THE SULTAN ABDULHAMIT II IN AHMET ALTAN'S THREE NOVELS

Abstract

Disciplines of literature and history intersect by taking part of a historical event or a personality in literary works. Literary works may deal with direct historical event or person or may place historical items in the second plan. Besides, it comes into question that the blending of real and fiction and presenting to the reader. Ahmet Altan also gives place to some historical elements in some of his novels. Especially, the last period of the Ottoman Empire takes the author's interest. Altan treats the historical cases as well as some figures of this period in his novels. Sultan Abdülhamit II is the foremost among them. The author deals besides political moves of Sultan Abdülhamit II as well as fears, concerns and passions of Abdülhamit. Thus, Ahmet Altan adds some characteristics concerning humor of the Sultan Abdülhamit II to the texture of his novels.

In this study, in the novels of Ahmet Altan's *Kılıç Yarısı Gibi* (*Like a Sword Wound*), *İsyan Günlerinde Aşk* (*Love in the Days of Rebellion*), and *Ölmek Kolaydır Sevmekten* (*Death is easier than Love*), how the personality of Sultan Abdülhamit II appeared has been analyzed.

Keywords: Ahmet Altan, Abdülhamit II, novel, humor.

* Bu makale, *Ahmet Altan'ın Eserlerinde Muhteva* isimli yayımlanmamış doktora tezinden derlenmiştir.

** Dr.; Dicle Üniversitesi, Z.G. Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, myigitoglu@dicle.edu.tr.

Giriş

Osmanlı Devleti'nin son dönem padişahlarından olan Sultan II. Abdülhamit, ölümünden yıllar sonra bile hakkındaki tartışmaların nihayete ermediği bir padişahdır. Bazı araştırmacıların, Sultan II. Abdülhamit'in keskin zekâsıyla devletin ömrünü uzattığını ve toprak kaybetmediğini belirterek onu övmesine karşın bazıları da onun, bir korku ve baskı rejimi uyguladığını ve bu yönüyle devlete zarar verdiğini düşünür.

31 Ağustos 1876 tarihinde padişahlık tahtına oturan Sultan II. Abdülhamit, 27 Nisan 1909 tarihine kadar saltanatını sürdürür (Benk *vd.*, 1986: 28). Otuz üç yıllık saltanatı boyunca onun icraatları tartışılabilir. Bu dönemde devletin geri kalmışlığına, istibdada ve ekonomik çöküntüye dair şu yorumlar yapılır:

II. Abdülhamit devri bütün dünyada büyük gelişmeler ve ilerlemeler olduğu bir devirdir. Devlet mekanizmasının uyusukluğu, din baskısı ve Kapitülasyonlar yüzünden memleket her alanda geri kalmış, ilerlemek imkânını bulamamıştı. Buna rağmen gene de bu arada bir kısım işler başarıldı... Öte yandan bütçesiz idare yüzünden devlet masrafları ödenemediği gibi, memurlara da bazı aylar maaş verilemez olmuştu... İçteki baskı idaresi ve dışarıdaki başarısızlıklar, memleket içindeki memnun olmayanları muhalif bir grup hâlinde gizliden gizliye birleşmeye sevk etti (Rado ve Es, 1961: 19).

Yukarıdaki yorumlarla birlikte Sultan II. Abdülhamit'in istibdat uyguladığını kabul etmeyen ve onun siyasi hamlelerindeki dehayı öven şu fikirler de dikkatleri çeker:

Abdülhamid devrine devr-i istibdâd adını verenler, sadece ve sadece onun muhâlifî olan İttihadçılardır... Sultan Abdülhamid, 30 yıl devam ettirdiği bu idareyi kaba kuvvete dayandırmamıştır. Onu istibdâd ile suçlayan İttihadçılar, asıl kendileri kaba kuvvetle istibdâd idaresini sistematik hale getirmişlerdir... Abdülhamid'in hilâfet ve ittihâd-ı İslâmı kullanmaktaki dehası, dostları ve düşmanları tarafından kabul edilen müstesna bir özelliğidir (Akgündüz ve Öztürk, 1999: 275-276).

Birbirinden farklı yukarıdaki iki görüşe bakıldığında Sultan II. Abdülhamit'in, saltanatından sonra bile hâlâ tartışıldığı ve tam olarak anlaşılamadığı görülür. Padişaha ve onun yönetimine dair bu örnekleri artırmak mümkündür. Hakkında birbirinden farklı yorumlar yapılan Sultan II. Abdülhamit dönemi, Ahmet Altan'ın romanlarında ise daha çok olumsuz yönleriyle ele alınır. Bu bağlamda *Kılıç Yarası Gibi* ve *İsyan Günlerinde Aşk* romanlarında döneme dair istibdat, jurnaller, ekonomik ve bürokratik yapıdaki bozukluklar, ordudaki

bölünmeler ve ayrılıkçı fikirler ön plana çıkar. *Ölmek Kolaydır Sevmekten* romanında ise Sultan II. Abdülhamit devrik bir padişahdır. Bütün bunlarla beraber yazar, bir insan olarak Sultan II. Abdülhamit'i de ele alır. Ahmet Altan, romanlarında Sultan II. Abdülhamit'in korkularına, endişelerine, ilgi alanlarına, şüpheciliğine, vesvese hâline yer verir. Yazarın, tarihî bir hüviyet taşıyan üç romanında II. Abdülhamit'in mizacına dair birçok örnek görülür.

Kılıç Yarası Gibi

Kılıç Yarası Gibi romanı Ahmet Altan'ın beşinci romanıdır. İlk olarak 1998 yılında Can Yayınları tarafından yayımlanan roman, 1999 yılında Yunus Nadi Roman Ödülü'ne layık görülür. Romanda ismi hiç zikredilmese de "Padişah" denen kişi Sultan II. Abdülhamit'tir. Roman boyunca, II. Abdülhamit'in istibdadı, hafiyeye teşkilatı ve bazı siyasi manevralarından bahsedilir. Altan, *padişah* Abdülhamit'le birlikte *insan* Abdülhamit'i de okuyucuya anlatır. *Kılıç Yarası Gibi* romanı hakkında verdiği bir röportajda yazar, hangi kaynaklardan yararlandığına ve Sultan II. Abdülhamit'le ilgili yazdıklarının gerçekliğine dair şunları belirtir:

Ziya Şakir'in Bizi Yönetenler adlı kitabından yararlandım... Sonra Şevket Süreyya'dan çok yararlandım. O dönemle ilgili pek çok kitap okudum. Cemil Topuzlu'nun anılarına ve başka anı kitaplarını da okudum... Abdülhamit'le ilgili yazdığım olayların hemen hemen hepsi doğru; benim kendi yazdığım bir-iki tane diyalog var, onlar da Abdülhamit'in duygularıyla ilgili (Oran, 1998: 4).

Altan, romanında Sultan Abdülhamit'in yanına kurgu bir kişi yerleştirerek okuyucuya tüm detayları anlatır. Reşit Paşa, romanda padişahın yakınındaki önemli kişilerin başında gelir. Padişahın doktoru olması münasebetiyle sürekli onun yanında bulunan Reşit Paşa, onun her haline şahitlik eder. Gelen telgraflar ve jurnaller karşısında onun gösterdiği ilk tepkileri Reşit Paşa görür. O, padişahın en önemli dert ortağıdır.

Sultan II. Abdülhamit'in yaşadığı endişe ve kaygılar, romanın ilk bölümlerinden itibaren görünmeye başlanır. Bu hususta Reşit Paşa'yla dertleşen padişah, yıkanmak için kafese girmesinden yakınarak hissettiği çaresizliği dile getirmeye çalışır. Öyle ki o, padişahlığın bir mükâfat mı yoksa bir ceza mı olduğunu nükteli bir dille doktora sorar. Padişahın bu konudaki yakarışı şöyledir:

Şu sarayın içi bile doktor, hainlerimizle dolu, her yan korku, her yan düşman; koskoca Padişah yıkanmak için hayvan gibi kafese girer, girer ki başı sabunluyken biri gelip de sırtından bıçaklamaya; ağız tadıyla bir taam bile edemez; önce biri tadacak ki alçağın biri taamın içine zehir atmış olmaya;

bilmem ki artık Allah sevdiği kulunu mu Padişah yapıyor, sevmediği kulunu mu; bazen ne özlerim bilir misin doktor (Altan, 2006: 50).

Romanda padişah, sözünü tamamlamaktan vazgeçtiğini elini sallayarak doktora ima eder. Bu hâl bile onun gerçekten mutlu olmadığını, hayatın meşgalesiyle uğraşmaktan sıkıldığını ve kendi içinde yaşadığı yalnızlığı gösterir. Halk nezdinde şatafatlı bir hayat yaşıyor gibi görünse de durum oldukça farklıdır. Reşit Paşa'ya söylediği şu sözlerle, kendi hayatını özetler: “Sen beni dinle doktor, Padişah dediğin yalnız doğar, yalnız yaşar, yalnız ölür; kuldan uzak, Allah’a yakınsın” (Altan, 2006: 51). Padişahın bu fikirlere sahip olmasında ve yıkanmak için kafese girmesinde şüphesiz ki öldürülme korkusu da vardır. Nitekim onun bu durumuna dair şu tespitler yapılır: “Telaşlı ve kuşkucuydu. Kendisinden önce iki padişahın tahttan indirilmesi tedirginliğini arttırmış, hal edilme korkusu, saplantıya dönüşmüştü. Hastalık derecesine varan güvensizliği nedeniyle tümüyle anlamsız işler yaptığı olurdu” (Benk vd., 1986: 28).

Padişahın polisiye romanlarına özel bir alaka duyduğu, onun romanda işlenen diğer bir yönüdür. Hükümrân olduğu sınırlar içerisindeki casuslar, hafiye teşkilatları, jurnaller ve asayiş problemleri onda polisiye romanlara karşı bir merak doğurur. Reşit Paşa sayesinde yeni çıkan bazı romanlardan haberdar olan padişah, bu romanları hemen tercüme ettirir. Ona göre hayatın gizemi ve öldürme duygusunun altında yatan hisler, bu romanlarda mevcuttur. Padişahın bu konudaki fikirleri şöyledir: “ (...) hayatın sırrı bu cinayet kitaplarında saklı; ben başka kitap okumam, niye okumam, çünkü bir adam bir memleketi yönetecekse, önce insanlar niye cinayet işler onu öğrenecek, nasıl birbirlerini öldürüyorlar onu öğrenecek; hayat bir entrikadır doktor, cinayet ve entrika, bunlar da polis romanlarında var” (Altan, 2006: 50-51). Romanın ilerleyen kısımlarında padişah, bu polisiye romanlarından öğrendiği bazı şeyleri uygulamaya karar verir. Öğrendiğine göre canilerin ekseriyetinin başparmağının ucu şahadet parmağının orta boğumunu geçer. Bu bilgiden sonra tutuklu bulunan kanlı katillerin ellerinin fotoğrafını çektirir ve kendisi de bunu ispatlar.

Sultan II. Abdülhamit'in ilgi alanlarından biri de marangozluktur. Öyle ki Beylerbeyi Sarayı'nın yemek odası takımını, şehzadeliğinde kendi elleriyle yapmış ve babası Abdülmecid Han'a hediye etmiştir (Ortaylı, 2014: 122). *Kılıç Yarası Gibi* romanında da padişahın bazen marangozhanede çalıştığı belirtilir ancak onun esas ilgisi fotoğraf üzerinde yoğunlaşır. Saray dışında devam eden hayatı daha iyi algılayabilmek için her şeyin fotoğrafını çektirip görmek ister. Onun bu fikrinde güvenlik kaygısı da vardır. İnsanlarla birebir görüşmenin getirdiği tehlikeyi asgariye indirmek için onların fotoğrafını çektirip onlar hakkında fikir yürütür. Fotoğrafın büyük bir icat olduğunu kabul eden padişah, memlekette bu icadı serbest bırakarak

hata ettiğini düşünür. Kendi suretinin de kâğıt üzerine basılma ihtimali onu tedirgin eder ve bu icadın saraya girmemesine karar verir. Romanda padişahın fotoğraf tutkusu şöyle anlatılır:

Padişah o günlerde fotoğraf denilen bu yeni icada takmıştı aklını, her şeyin fotoğrafını çekirmek, neredeyse sarayının dışında kalan bütün hayatı, bu fotoğraf denilen siyah-beyaz şekillerinde görmek istiyordu; insanlarla yüz yüze gelmekten, onlarla konuşmaktan sıkılıyor, hem de bütün insanlardan biraz ürküyordu ama fotoğraf, bütün o insanları onu sıkımayacak ya da korkutmayacak bir biçimde, kâğıtlar halinde önüne getiriyordu ve insanları kâğıttan şekillere dönüştürmek Padişah'ın müthiş hoşuna gidiyordu (Altan, 2006: 158).

Romanda padişahın dedikoduya olan tutkusundan da bahsedilir. Reşit Paşa'ya mahdumunun evlilik hayatını soran padişah sözü Matmazel Helen'a getirir. "Bir Fransız mürebbiye getirmiş diyorlar, güzelmiş de gelen Matmazel" (Altan, 2006: 52). Sonraki akşam, Reşit Paşa'yı ailesiyle birlikte sarayda oynanacak olan bir skeci izlemek üzere davet eden padişah Matmazel Helen'in getirilmesi için de Reşit Paşa'yı ayrıca uyarır. Mihrişah Sultan da padişahın merakını cezbeder. Onun eşsiz güzelliğinden haberdar olan padişah bu durumu bir de Reşit Paşa'ya sorar: "Çok güzel diyorlar doktor, gerçek mi tevatür mü güzelliği" (Altan, 2006: 200)? Romanda padişahın özellikle jurnaller sayesinde dedikoduları takip ettiği belirtilir. Reşit Paşa'nın Osman'a söyledikleri, padişahın dedikodu merakını ve dedikodunun devlet içerisindeki etkisini açıkça dile getirir:

Padişahın o büyük hafıye teşkilatını düşmanlarını takip ettirmek için mi, yoksa etraftaki dedikoduları öğrenmek için mi kurdurduğunu bir türlü anlayamadım. Rahmetli Padişahımız efendimiz, mekânı cennet olsun, dedikoduya pek meraklıydı; bütün dedikoduları öğrenir, etrafındaki insanların hususi hayatıyla alakalı malumatla pek yakından alakadar olurdu, sanırım insanların hususi hayatlarını bilmekten zevk alıyordu, başmabeyincisi de ona malumat diye ciddi ciddi bu dedikoduları anlatırdı. Bunları pek zevklenerek dinlediğine birkaç defa ben bizzat şahit olmuştum, gerçi o zamanlar bütün paşalar da dedikoduya meraklıydı ya, biraz dedikodu öğrenmek için her biri kendi hafıye teşkilatına tonla altın öderdi. Bana sorarsan, bizim imparatorluk dedikoduyla idare edilirdi, çok adamın hayatı da dedikodu yüzünden söndü gitti ya, o da ayrı mesele (Altan, 2006: 56).

Padişahın en özel hâllerine şahitlik eden Reşit Paşa, onun macun tutkusundan da haberdar olur. Bir konuşma esnasında padişahın huzuruna gelen bir görevli onun kulağına bir şeyler fısıldar. Padişahın yüzünde bir tebessüm oluşur. Daha sonra bir tepsi içerisinde altın

taslara konulmuş macunlar getirilir. Doktor Reşit Paşa, bu macunların ne işe yaradığını gayet iyi bilir fakat bu konuda ona hiçbir şey söylemez. Çünkü onunla laubali olmak, affedilemeyecek bir kusur sayılabilirdi. Reşit Paşa, padişahın bu özel durumuna dair Osman'a şunları söyler: “O da bir insandı... ama koskoca imparatorlukta onun da bir insan olduğunu kendisi de dahil söyleyebilecek kimse yoktu” (Altan, 2006: 291).

Saltanat öncesi ve saltanat esnasında yaşadığı deneyimler Sultan II. Abdülhamit'in kişiliğine de tesir eder. Bu bağlamda şüphecilik, güvensizlik ve vesvese ön plana çıkar. Zürcher, Sultan II. Abdülhamit'in zaman içerisinde değişen kişilik yapısına dair şu yorumlarda bulunur:

(...) istibdat sisteminde padişahın kişiliğinin büyük önemi vardı ve bu kişilik 1880'li ve 1890'lı yıllar boyunca giderek büyüyen bir sorun haline geldi. Abdülhamit gençlik yıllarında (tahta çıktığında 34 yaşındaydı), ihtiyatlı, çalışkan ve zeki bir kişiydi. Ancak, sarayda dönen çıkar mücadelelerindeki deneyimi ve bilhassa 1876'da kendisini tahta çıkaran olaylar hizmetindekilere karşı güvensizlik ve kuşku duygusu yaratmıştı (Zürcher, 1995: 121).

Şüpheli bir kişiliğe sahip olan padişah, her şeyi bütün detaylarıyla öğrenmek ister. Aklına yatmayan ve kendisini tatmin etmeyen cevaplar karşısında şüpheciliği daha da artar. Onun bu durumuna en güzel örnek haremdeki Müşfika Kadınefendi'nin hastalanması hadisesinde görülür. Müşfika Kadınefendi sırtındaki bir çıbandan dolayı mustariptir. Onun daha fazla acı çekmesine razı olmayan padişah, geleneklere ve kurallara uymasa da Reşit Paşa'nın onu muayene etmesine onay verir. Müşfika Kadınefendi'yi muayene eden Doktor Reşit Paşa, olayın basit bir mikroptan kaynaklandığını padişaha belirtir. Bu andan sonra padişahın şüpheciliği ve doktorun endişesi romanda şöyle anlatılır:

Padişah doktora gözlerini dikip, düşmanca ve ürkütücü bir sesle sordu.

— Mikrobu nereden kapmış?

— Bilmiyorum Padişahım?

— Hep üstünde esvapları var, sırtı ne zaman çıplak kalmış ki mikrop kapmış...

— Belki sivrisinek ısırıştır haşmetlum, hanım sultan kaşımıştır, yara olmuştur...

— Sinek onca esvabın üstünden nasıl ısırıyor doktor efendi?

Doktor, Padişahın öfkelendiğini, hatta daha beteri şüphelendiğini ve şüphelendiği her sefer olduğu gibi bütün ölçüleri kaybedip, o anda karşısında

duran doktoru bu şüpheli durumdan mesul tuttuğunu anladı. Bunun hiçbir mantıklı yanı yoktu ama kimse bu olaydan mesul olmadığına dair mantıklı bir açıklama da istemiyordu doktordan. Söz konusu olan ‘Padişah öfkesi’ydi ve bu öfkenin zaman zaman deli bir kasırğa gibi esmesi için Padişah’ın aklı başında bir nedene hiç ihtiyacı bulunmuyordu...

— Hamamdan kapmış olabilir haşmetlum...

— Evet, dedi sonunda, hamamda olabilir...

— Şimdi doktor, harem ağalarıyla gidip o hamama bakacaksın, bak bakalım sinek var mı hamamda?..

Doktor dört haremağasıyla sarayın bahçesine çıktı, ellerinde meşaleleriyle dört de baltacı katıldı onlara, hep birlikte hamama gittiler; hamamın altındaki külhan söndürüldüğünden hamamın içi o karlı kış gecesinde buz gibi ve karanlıktı, adım sesleri karanlık boşluğun içinde çın çın çınıyordu...

— Ne oldu doktor?

— Sinek yok Padişahım, belki karanlıkta göremedik, belki de daha önce uçup gitti. Padişah başını salladı.

— Söyleyin yarın sabah o hamamı yıksınlar (Altan, 2006: 162-164).

Romanda padişahın vesveseli kişiliği de anlatılır. Bu bağlamda onun tıp ilmine ve ilaçlara olan merakı önemlidir. Padişah; hastalıkları inceler, son çıkan ilaçları takip eder ve bazı hastalıklar hakkında çevresindekilere tavsiyelerde bulunur. Bu durum onun sağlığına ve güvenliğine dair vesveseleriyle ilişkilendirilebilir. Romanda, padişahın vesvesesine dair en büyük delil, kurmuş olduğu hafiye teşkilatıdır. O, azledilme ihtimalinin getirdiği vesveseyle devletin her noktasına sayısız hafiye yerleştirmiş ve yazılan jurnallerle olup biten her şeyi takip etmeye çalışmıştır. Bu durum, romandaki önemli hususlardan biridir. Bu jurnaller ve padişahın vesvesesi, masum olan askerî ve sivil birçok insanı mağdur etmiştir. Ancak bu vesvese, romanın sonunda kendisini de bulur. Şemsi Paşa’nın İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerince öldürülmesi neticesinde kapıldığı evham ve korku romanda şöyle anlatılır:

Üye sayısı üç bini geçmeyen İttihat ve Terakki Cemiyetinin dehşetengiz bir gücü olduğuna, her yana sızabildiklerine, herkesi öldürebildiklerine inanmış, kendi vehimlerini kafasında kura kura önüne geçilmez bir biçimde büyütmişti. Her zaman olduğu gibi gerçek olmayan bir tehlike karşısında vesveselerinin esiri olmuş, karar veremez hale gelmişti; bir an önce, bu ‘görünmeyen, tanınmayan, her yana uzanabilen, istediğini öldürebilen büyük güçle’ anlaşmak, hayatını kurtarmak istiyordu... ‘Korku, Padişah’a, korktuğu

şeyin ne olduğunu araştırma gereğini bile unutturmuştu; biraz daha soğukkanlı olabilse tarih başka türlü yazılacaktı,' demişti Reşit Paşa (Altan, 2006: 347-348).

Korku ve vesvesesinin esiri olan padişah, İttihat ve Terakki Cemiyetinin taleplerini kabul ederek meşrutiyeti ilan eder.

İsyan Günlerinde Aşk

İsyan Günlerinde Aşk, Ahmet Altan'ın altıncı romanıdır. Romanın birinci baskısı 2001 yılında Can Yayınları tarafından yapılır. *Kılıç Yarası Gibi* romanının devamı niteliğinde sayılabileceği gibi bu roman, kendi kurgusu ve bütünlüğüyle müstakil bir eser olarak da kabul edilebilir.

Kılıç Yarası Gibi romanında olduğu gibi *İsyan Günlerinde Aşk* romanında da “Padişah” olarak belirtilen kişi Sultan II. Abdülhamit'tir. Romanın tarihî fonunda, 31 Mart İsyanı ve bu isyan sonrasında II. Abdülhamit'in saltanatını kaybedişi vardır. Tarihî hadiseleri tek tek anlatan romancı, bir padişah olarak II. Abdülhamit'in tarihteki yerini de çizer. Bununla beraber yazar, Sultan II. Abdülhamit'in insani yönlerini anlatmayı da ihmal etmez. Yaşanan onca siyasi çalkantılar arasında sıradan bir insanın taşıdığı kaygıları da taşıyan padişah bu yönüyle romanda dikkatleri çeker. Bu hususta Alâattin Karaca şu tespitleri yapar:

Eserde –bir bakıma devrilmek istenen iktidarı- sarayı temsil eden İkinci Abdülhamit, romanın en canlı, en ilginç ve tartışılabilir kişilerinden biridir. Romanda iki ayrı kimlikle karşımıza çıkarılır; ilki, iktidarı elinde tutan, güçlü bir muhalefetle tahtı sallanan padişah Abdülhamit. Bu onun tarihsel-siyasal kimliğidir. İkincisi ise, hüznü, sevgisi, ıstırapları, özel merakları, düşleriyle Abdülhamit. Bu da onun gizli iç dünyasını yansıtan bireysel kimliğidir (Karaca, 2002: 92).

Yukarıdaki tespitlerle birlikte Karaca, Sultan II. Abdülhamit'in romandaki bazı konuşmalarının, Ziya Şakir'in *Sultan Hamid'in Son Günleri* adlı eserinden alındığını belirtir ve bu anlamda eseri eleştirir (Karaca, 2006: 26). Bununla beraber Karaca, Altan'ın temel gerçeklerden sapmadan çizdiği Abdülhamit portresini başarılı bulur (Namlı, 2014: 18).

Romanın sadece belli bölümlerinde değil genelinde, II. Abdülhamit'in mizacına dair bazı tespitler yapmak mümkündür. Romanın hemen başında meşrutiyeti ilan etmek üzere meclise yol alan yaşlı ve yorgun padişahın, kalabalıkların karşısına çıkmadan evvel yüzünü daha renkli göstereceğini diye allık sürdüğü belirtilir (Altan, 2011: 9). Meclise geldiğinde, iktidarını

kaybettiğini hisseden padişah, kindar bir küskünlükle kendisine biçilen rolü oynayıp saraya geri döner.

Doktoru olması münasebetiyle Reşit Paşa, padişahın her hâline şahitlik eder. İktidarını kaybettikten sonra padişahta görülen davranış değişikliklerini en iyi o gözlemler. Reşit Paşa'yla birlikte kendisine getirilen silahları eğlenerek inceleyen padişah, saltanatının içinde bulunduğu durumu da dikkate alarak öldürme ve yaşatma üzerine şu cümleleri kullanır: “İyi padişah, hiç öldürmeyen değildir Doktor, öylesi yoktur zaten, iyi padişah kimi öldürüp kimi yaşatacağına doğru karar verendir” (Altan, 2011: 90). Reşit Paşa onun bu sözleri hangi sebeple söylediğini çok iyi tahlil eder. Özellikle İttihat ve Terakki Cemiyetinin faaliyetleri sonucunda *kan içici* olarak sıfatlandırılan padişah kendini müdafaa etmeye çalışır. Onun bu tavrı son aylarda iyice sıklaşmıştır. Kendini Reşit Paşa'ya masum göstermek, onu vicdanen rahatlatacaktır. Reşit Paşa da yıllarca hizmet ettiği padişahın bu hâllerini büyük bir olgunlukla karşılar. Bu sohbetten sonra padişah, taşıdığı endişeyi ve korkuyu tabanca sembolüyle şöyle anlatır:

Şu gördüğün tabanca var ya Doktor, işte hayatta bir insanın emniyet edebileceği tek şey budur, hiç ihanet etmez. Gün gelir koynuna aldığın hareminden, bakıp büyüttüğün kardeşinden bile ihanet görebilirsin ama bir silah asla ihanet etmez. Velez ki padişah bile olsan, bazen öyle bir zaman gelir ki, hayatını bir tabancayla kurtarırın, bir tabanca hem padişahı hem imparatorluğu kurtarır... Kendini başkasına bırakmayacaksın Doktor, bak bu odada hiç kimse benim canımı alamayacak, neden dersin, ben hep iki tabanca taşırım ceplerimde, beni öldürmeye gelecekleri ben öldürürüm, beş dakika vakit kazanırsan bazen bütün kaderi değiştirirsin (Altan, 2011: 91).

Padişahın bu sözlerinden hemen sonra dışarıdan bağırışlar duyulur. Kör Ali, topladığı kalabalıkla padişahın penceresinin önüne kadar gelir ve şeriat naraları atar. Kalabalığı teskin eden padişah, yine bir korkuya kapılır ve kötü şeylerin olacağından endişe eder.

Romanda padişahın dikkatleri çeken diğer bir özelliği, başta tıp alanında olmak üzere, bilimsel gelişmelere olan merakıdır. O, en muhataralı zamanlarda bile Reşit Paşa'yla hastalıklar hakkında konuşur. Bu bağlamda tarihî bir hadise de romanda yerini alır. Sultan II. Abdülhamit, Reşit Paşa'yla kuduz hastalığı üzerine konuşurken vaktiyle Louis Pasteur'u İstanbul'a davet ettiğini belirtir (Altan, 2011: 129). Sultan II. Abdülhamit'in sıra dışı merakları hakkında Altan, şunları söyler:

Çok kuşkucu, vesveseli, hafife teşkilatları kuran, insanların hayatlarını mahveden, bencil, paranoyaktı belki ama, yanı sıra romana, müziğe, tıba, nişancılığa, hayvanlara, hisse senetlerine meraklıydı. Kimse Pasteur'ü

tanımazken onu davet etmişti. Herkes için kanlı bir adamdı, doğru ama, bu gerçek tek başına söylendiğinde artık gerçek değildir (Akdemir, 2001: 15).

Kuduzla başlayan sohbet, Pasteur'un İstanbul'a davetiyle devam eder ve konu Paris gecelerine gelir. Padişah, Paris'e gönderilen talebelerin gece hayatına ve eğlenceye kapıldığını belirtir ve bu sebeple yeterince başarılı olmadıklarından yakınır. Kendisi de bir müddet Paris'te bulunan padişah, bu zamanlarda sefaret kâtipliğinde çalışan Münir Paşa'nın gece hayatına ne kadar düşkün olduğunu görür ve onunla geçen bir hadisesini Reşit Paşa'ya anlatır: "Hiç unutmam, bir gün süfere ile oturuyoruz, bir kalem iktiza etti, Münir Paşa'nın kalemini istedim, o da cebinden kalemin çıkarırken cebinden bir kutu düşürdü, 'o ne', dedim, 'kış geliyor, kuvvetli olmak lazım, doktorlar kuvvet haptı verdiler', dedi. Epeyce gülüştük" (Altan, 2011: 130). Bu sohbetin sonunda konu içkiye gelir. Avrupa'da insanların çok içtiğini belirten padişah, kendi babasının ve kardeşinin de içki içtiğini belirtir. Özellikle kardeşi Sultan Murad'ın delirmesine sebep olarak içkiyi görür ve bu bağlamda Namık Kemal'i suçlar:

Biraderimi, siz bilmezsiniz, meşhur Namık Kemal Bey baştan çıkardı, sabahlara kadar oturur rakı içerlerdi. Namık Kemal Bey benim de ahbabımdı, kendisine kaç defa söyledim, Kemal Bey, iyi bil ki biraderimin manen sebebi mevdi olacaksın, o kadar içkiye teşvik etme, dedim, lakin ne ona ne biraderime dinletemedim (Altan, 2011: 130-131).

Romanda Sultan II. Abdülhamit'in sıradan bir insan gibi yaşamaya ne kadar hasret duyduğu da anlatılır. O, bir padişah olarak değil de normal bir vatandaş gibi sokaklarda, caddelerde, kırlarda gezmeyi çok arzular. Öyle ki sarayın içinde sırf bu ihtiyacını gidermek için yapay bir ortam dizayn etmiştir. Yanına aldığı Reşit Paşa'yla birlikte padişah, bu yapay dünyada gezintiye çıkar. Çeşitli ağaçların, çiçeklerin arasından geçen padişah ve Reşit Paşa, bir kayığa biner ve bir müddet saray içindeki dereye seyahat eder. Kürekleri olmayan bu kayık pedallarla hareket etmektedir. Padişah, bu durumu bir öğrenciye anlatır gibi Reşit Paşa'ya anlatır. Bu seyahat esnasında sarayın sınırları içerisinde kurulmuş olan büyük bir hayvanat bahçesinde gezintiye çıkılır. Tavukların ve horozların bulunduğu bölmeye gelindiğinde padişah kayıktan aşağı iner ve bir padişahın beklenmeyecek bir edayla, "Nasılın kızım, üzüyor mu bu koca ispenç seni, sen nasılın bakalım, senin sesin cılız çıkıyor bugün, hasta mısın yoksa, sen yumurta vermiyormuşsun, darıldın mı sen, kızdın mı yoksa" der (Altan, 2011: 134). Bu sözler Reşit Paşa'nın dikkatinden kaçmaz. O, padişahın bu davranışını tebessümle karşılar. Daha sonra sırasıyla tavus kuşlarını, zebra ları, aslanları, karacaları, geyikleri, kurtları, tilkileri, vaşakları, parsları, zürafaları, köpekleri ve Hint domuzlarını ziyaret ederler. Bu gezinti esnasında Reşit Paşa, padişahın hayvan sevgisini yakından görür ve hayret eder. Hayvanları çok seven padişah

sürgüne gittiğinde bile saat, tespih, tabanca koleksiyonları ile çeşitleri mücevherleri yanına almazken siyam kedilerini ve iki beyaz Hint domuzundan birini yanına almakta ısrar eder.

Padişah ve Reşit Paşa'nın saray sınırları içerisinde kurulan bu yenedünyada gezintileri devam eder. Ağaçların arasından yürüyen ikili, bir kır kahvesine gelirler. Bu kahve de yapay dünyanın bir parçasıdır. İçeriden çıkan kahveci rolünü oynayarak padişahı ve paşayı, sıradan müşteriler gibi ağırlar. Romanda bu durum ve padişahın sıradan bir insan olma özlemine dair şu ifadeler geçer:

Sarayından dışarı çıkamayan, sıradan insanlar gibi yaşayamayan Padişah, dışarıyı sarayın içine taşımak istemiş, bahçenin bir köşesine de bu kır kahvesini yaptırmıştı. Koca sarayda, hatta bütün imparatorlukta Padişah'a sıradan bir insanmış, kul kısmıymış gibi davranma hakkı tanınan, dahası bunun için emir alan tek insan da bu kahveciydi; vazifesi, kahve yapmak değil, Padişah'a bir kır kahvesine gelmiş sade bir insanmış duygusunu tattırmaktı ve Padişah kendi kurduğu oyundan, aynı bir çocuk gibi, bunun kendi kurduğu oyun olduğunu bile bile zevk alıyordu. Daha sonraları Reşit Paşa, Osman'a, 'Öyle çocuksu yanları vardı ki, imkân yok bu adamın bir imparatorluğu tam bir otoriteyle idare eden insan olduğuna inanamazdın,' demişti (Altan, 2011: 137).

Osmanlı başkentinde vuku bulan isyan bastırıldıktan sonra sıra padişahın kaderini tayin etmeye gelmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti göndermiş olduğu bir heyetle padişaha azledildiğini belirtir. Durumu kabullenen padişahın bu tebliğden sonraki temel kaygısı sıradan bir insan gibi nerede ikamet edeceğidir. Kaybettiği saltanatını bir kenara bırakan padişah ailesini düşünür ve tayini çıkmış bir memur gibi taşınma ve yerleşme telaşına düşer. Gelen heyete Çırağan Sarayı'nda ikamet etmek istediğini belirtse de çıkan karar neticesinde derhal Selanik'e sürgüne gönderilir. Reşit Paşa bu sürgünde padişahı yalnız bırakmaz. İktidarını ve saltanatını kaybetmiş padişahı sakinleştirmek her zamanki gibi ona düşer. Kaybeden bir insanın sahip olduğu psikolojiyi çok iyi bilen Reşit Paşa, onun bu hâline içten içe üzülür. Padişah ve Reşit Paşa arasındaki diyalog, bu zamanlarda da sıkı bir şekilde sürer. Bir taraftan siyasi gelişmeler tahlil edilmeye çalışılırken diğer taraftan tababet üzerine sohbetler devam eder.

Padişahın ve Reşit Paşa'nın sürgüne gitmesinden hemen sonra Hikmet Bey, Yıldız Sarayı'na gelerek babasının durumu hakkında bilgi almak ister. Fakat saray boştur ve bilgi alacağı kimse yoktur. Gençlik yıllarında kendisi de bu sarayda görev yapan Hikmet Bey, sarayın içini dolaşmaya başlar. Romancı, Hikmet Bey'i sarayın bölmelerinde dolaştırarak okuyucuya padişahın en özel hâlleri hakkında bilgi verir. Uzun betimlemeler ve açıklamaların yer aldığı bu bölümlerin bir kısmı romanda şu şekil yer alır:

(...) Penceresiz daracık bir koridora girdi. Padişah'ın her an bir suikasta uğramak korkusuyla sürekli olarak bazı kapıların yerine duvarlar ördürüp bazı duvarlara kapılar açtırdığını, koridorları ancak bir kişinin geçebileceği kadar dar yaptırdığını babasından duymuştu... Üst katlardaki odalardan birindeki camlı dolapta altın kakmalı silahlar bulunuyordu, iki tane de ipek kaplanmış kaskatı yelek duruyordu, Padişah bunları bir saldırıda kurşunları önlesin diye giyiyordu herhalde, odalardaki halılardan bazıları yırtılmış, yer yer delinmişti, eşyalar arasında bir tutarlılık yoktu, Fransız, İngiliz, Alman, Japon stili mobilyalar gelişigüzel yan yana konmuştu (...)

En çok ilgisini çeken, hemen hemen her odada bir piyano olmasıydı, bazı odalarda üç piyano birden bulunuyordu. Zaten Padişah'ın müzik merakı evvel eski hep bilinirdi. Sarayı ele geçiren askerler en çok piyano ve tabanca bulmuşlardı; her yerden, odalardan, çekmecelerden, sehpalardan, hamamdan, yatakların başucundan, her an ateşlenmeye hazır, dolu, binlerce tabanca çıkmıştı... Akli imparatorlukla, Padişah'la ve babasıyla ilgili sorularla dolu bir halde gezinmeye devam ederken, Padişah'ın çeşitli eşyalar yaptığı marangozhanenin hemen yanında rutubet kokulu karanlık hamama rastladı; oyulmuş mermer rafları, ihtiyar bir büyücünün simyahanesi gibi saç besleyici şifalı sularla, cildi gençleştirecek eczalı sıvılarla, kırışıklıkları giderecek pomatlarla doluydu (Altan, 2011: 349-352).

Hikmet Bey'in bu gözlemleri Sultan II. Abdülhamit'in ölüm korkusunu, müzik merakını, ilaçlara olan ilgisini gösterir. Altan, bu cümlelerle padişahı okuyucuya anlatmaya çalışır.

Romanda Sultan II. Abdülhamit, başından geçen acı bir hadiseyi de anlatır. Padişahın küçük kızı tek başına olduğu bir zamanda kibritle oynarken üzerindeki ipek elbise ateş alır ve kızın vücudu ciddi oranda yanar. Haberi alan padişah derhal kızının yanına gelir ve onu öper. Kız sanki ölmek için babasını beklemiştir ve onu gördükten sonra ölür. Padişahın bu trajik ölüm üzerine doktoru Reşit Paşa'ya "Bilir misin Doktor, ben Şişli Etfal Hastanesi'ni bu yavrumun ruhu şad olsun diye yaptırdım, başkaları evlat acısı görmesin diye" der (Altan, 2011: 138-139). Onun bu sözleri, bir babanın evlat sevgisine güzel bir örnektir.

Ölmek Kolaydır Sevmekten

Ölmek Kolaydır Sevmekten, Ahmet Altan'ın onuncu romanıdır. 2015 yılının Mart ayında Everest Yayınları tarafından okuyucuya sunulan romanda yazar, II. Abdülhamit'e yer vermeye devam eder. İlk iki romanda adı zikredilmeyen padişahın, bu romanda adı zikredilir ve bir nevi artık onun istibdadının olmadığı gösterilir. Sultan II. Abdülhamit, *İsyân Günlerinde Aşk*

romanın sonunda Selanik'teki Alatini Köşkü'ne sürgün gönderilir. Devrik padişah *Ölmek Kolaydır Sevmekten* romanında, Yunan ordularıyla yaşanan gerilim sonucunda bu sürgünden geri döner. Altan, romanın başlarında gerçekleşen bu geri dönüşte padişahın ahvalini şöyle anlatır:

Abdülhamid, salonun köşesindeki bir koltuğa oturmuştu, her zamanki gibi koyu gri bir redingot, Avusturya'dan özel getirtilmiş koyu renkte bir fes giymişti. Kucağında, beyaz bir ipek çilesine benzeyen yumuşak tüyleriyle, sürgüne de yanında götürdüğü kedisi vardı. Tedirgindi, İstanbul'da kendisini neyin beklediğini bilmiyordu, tedirginliğini her zamanki gibi kibarlığının ardına gizliyordu (Altan, 2015: 59).

Ahmet Altan, bir röportajında Abdülhamit'in insani yönlerine dikkat çeker. Ona göre Türkiye'de hiçbir tarihî figür, insani açıdan pek değerlendirilmez: "Abdülhamid bir insan. Türkiye'de hiçbir tarihi figür bir insan olarak değerlendirilmiyor... Evet, Abdülhamid insanları öldürtüyor, sürgüne gönderiyor ama çok eğlenceli, çok komik, hatta çok iyi olduğu zamanlar da var" (Oğuz, 1998: 102). Bu fikirlere paralel olarak yazar, romanının hemen başında onun sağlığına düşkünlüğüne değinir. Abdülhamit, Beylerbeyi Sarayı'nda ikamet edeceğini öğrenince buna itiraz eder ve bu sarayın rutubetli olduğunu söyler (Altan, 2015: 58). Kendisini karşılayan paşalar, ona hürmette kusur etmezler. İttihatçıların iktidardan uzaklaşması ve mevcut yönetimdeki İtilafçılar, padişahın taşıdığı bazı endişeleri giderir. Sultan II. Abdülhamit hem ruhen hem de bedenen kendini daha iyi hisseder ve ikamet edeceği köşke yerleşmeye başlar. Önceki romanlarda onun sahip olduğu vesvese açıkça görülür. Bu romanda da devrik padişah ilk iş olarak güvenliği ön planda tutar. Köşkün en güvenli odalarını kendisine ve eşlerine ayırır. Salonun ortasında bulunan muhteşem koltuğu gördüğünde ise bağırmağa başlar: "Bu koltuğu buradan derhal kaldırınız... Hemen, hemen" (Altan, 2015: 60). Bu koltuk, Abdülhamit'in öldürülen amcası Sultan Abdülaziz'in koltuğudur. Devrik padişah, bu koltuğun çağrışımlarına tahammül edemez.

Altan, önceki romanlarında Hikmet Bey'in babası Reşit Paşa aracılığıyla Abdülhamit'i anlatır. *Ölmek Kolaydır Sevmekten* romanında ise Binbaşı Rasim Bey, bu görevi üstlenir. Rasim Bey, Abdülhamit'in muhafız birliğinin komutanıdır. Aynı zamanda Hikmet Bey'in dostudur. Bir sohbetlerinde Rasim Bey, Hikmet Bey'in sorusu üzerine Sultan II. Abdülhamit'i şöyle anlatır:

Anlatması zor bir adam azizim, bir yandan kibar bir adam ama sahte ve küçümseyici bir kibarlık bence, herkese aynı lafları söyler, 'beni çok memnun ettiniz' ama bu öylesine tabii bir sahtekârlık ki artık onun tabiatının

bir parçası olmuş, o yüzden sahte de diyemiyorum... Mağdur bir adam gibi görünmeyi, sık sık 'ben neler çektim' demeyi seviyor mesela, kaybettiği çocuklarını anlatırken bazen gözleri dolar... Tababete çok meraklı, hemen herkese bir ilaç tavsiye eder, biliyor musun pişirilecek yemekleri her sabah o bir listeye yazıp aşçıya gönderiyor... Bizim askeri tabib bir keresinde onun için, 'derununda ejderha saklı bir kaplumbağa' demişti... Ama kolay ele vermez kendini, hah işte şöyle bir adam diyemezsin... Eğlenceli mi dersin, valla eğlenceli de değil ama dinletiyor kendini. Lâkin ben bir nükte yaptığımı duymadım yahut da bir noktaya güldüğünü görmedim, aslını istersen ben üç buçuk yıl boyunca onun güldüğüne hiç denk gelmedim. Belki hareminde, kadınlarıyla birlikteyken gülüyordur ama orada da gülmüyor gibi geliyor bana... Gülmesini bilmiyor sanki (Altan, 2015: 62).

Önceki romanlarda uyguladığı istibdat sonucu birçok insanın mağdur olmasına sebep olan padişah, artık eski hükmünü ve kudretini kaybetmiştir. Rasim Bey bile ona eskisi kadar öfkeli değildir. İkili, birlikteyken birçok husus üzerine sohbet ederler. Bunlardan biri de gümüşü rengindeki Ligorn cinsi tavuklardır. Devrik padişah, bu tavukların özelliklerini tek tek Rasim Bey'e anlatır. Tavukların yumurtasının sarısına kadar birçok konu hakkında konuşurlar. Onun kümes hayvanlarına olan tutkusu, romanda açıkça görülür. Yine bir sohbetleri esnasında Abdülhamit'in kahve zevki dikkatleri çeker. Padişaha, altın tepside abanoz kaplı bir cezve ve üzerlerinde A. H. harfleri yazılı iki fincan sunulur. Abdülhamit önce bir fincanda kahve içer sonra da temiz olan ikinci fincanı kullanır ve kahveyi daima şekersiz içer. Ona göre şeker, kahvenin tadını bozar (Altan, 2015: 232).

Romanda Sultan II. Abdülhamit'in, İttihatçıların ve mevcut yönetimin tepkisini çekmemek için sözlerine dikkat ettiği görülür. Ancak o, Rasim Bey'le sohbetleri esnasında memleketin ahvaline duyarsız kalmaz. Balkan Savaşları padişahı da tedirgin eder. Sultan II. Abdülhamit, kendi döneminde Balkan devletlerinin bir araya gelmesini engellemiştir. Cevdet Küçük'e göre II. Abdülhamit; kiliseler meselesini, Makedonya sorununu ve devletlerin toprak anlaşmazlıklarını körükleyerek onların Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak yapmalarına mani olmuştur (Küçük, 1992: 23). Romanda Sultan II. Abdülhamit'in mevcut durumdan yakındığı, kendi sözleriyle şöyle ifade edilir: "Bulgarlarla Yunanlar nasıl bir araya gelebildiler? Bunların kiliseleri birbirlerinden nefret ederler. Biz hiçbir zaman onların anlaşmasına müsaade etmedik, ne zaman endişeye vacip bir vaziyet ortaya çıksa, ben iki kilisenin patriğini ayrı ayrı çağırır görüşürdüm. Şimdi nasıl birleşti bunlar? Ah acemilik" (Altan, 2015: 112). Bulgarlar ve Yunanların birleşmesinden başlayan sohbet devlet yönetimine gelir. Abdülhamit, devlet

yönetimine dair birçok hususu Rasim Bey'e anlatır. O, kimsenin kendisi gibi devleti idare edemeyeceğini düşünür.

Romanda bir taraftan bireysel temalar bir taraftan da tarihî hadiseler anlatılır. Altan, tarihî hadiseler karşısında Abdülhamit'i de konuşturur. Balkan Savaşları'ndaki kötü gidişe bağlı olarak Avrupa devletleri, İstanbul'daki elçiliklerini korumak için gemi gönderir. Boğaz'daki gemileri gören Abdülhamit, devletin ve ordunun kötü yönetildiğinden yakınır:

Bu hale mi düşecektik? Bir Bulgar'ın karşısında... Abdullah Paşa'yı kim ordu komutanı yaptı acaba? Abdullah Paşa'yı iyi tanırım, bizzat benim yetiştirmelerimdir... Abdullah Paşa hiçbir zaman bir orduya kumandanlık edemez... Çünkü kumanda işleri masa zabıtlığına benzemez... Mısırlı Aziz Paşa'yı kolordu kumandanı yapmışlar, bu zat avcılıktan başka hiçbir şey bilmez. Askerlikle hiçbir münasebeti yoktur. Böyle bir zat nasıl olur da kolordu kumandanlığına tayin olunur... Fransızlardan dağ bataryaları aldılar, savaş başladı bitiyor, toplar hâlâ Karadeniz'deki gemilerde, İstanbul'a bile ulaşamadı. Bu mudur icap eden sevk ve idare? Planlama nerede, lojistik nerede? Asker aç diyorlar, levazım ne iş yapar diye soran yok mudur? Trakya'da ordu aç kalır mı, sefere çıkmıyorsun, kendi toprağında savaşıyorsun, nasıl sen askerini aç bırakırsın? Aç askerde maneviyat kalır mı, devletine, kumandanına bir emniyet kalır mı (Altan, 2015: 233-236)?

Devrik padişah, ordudaki ve yönetimdeki yanlış atamaları Rasim Bey'e tek tek anlatır. Onun tüm subayları tanıması karşısında Rasim Bey şaşırır ve devrik padişahın tespitlerine büyük ölçüde katılır. Romanda, bu sözlerden sonra Abdülhamit'in vesvesesi yine devreye girer. O, söylediklerinin yanlış anlaşılmasında için toparlamaya çalışır ve takdirin yeni padişahta olduğunu belirtir. İlerleyen bölümlerde gemideki askerler, karaya çıkmaya başlar. Abdülhamit, bu gelişme karşısında yine Rasim Bey'i çağırır ve neler olduğunu öğrenir. Karaya çıkan askerler karşısında devrik padişah, şöyle sitem eder: “Bunun için mi devirdiler beni? Osmanlı'nın payitahtına yabancı askerini çıkarılması ne demek, halifenin şehri burası, yabancı askerini ayağı bile değemez” (Altan, 2015: 291). Gelişmeleri yakından takip eden Sultan II. Abdülhamit, gidişattan pek umutlu değildir. Onun duyduğu üzüntü Rasim Bey'in de dikkatini çeker. Bu konuşmanın hemen ardından Abdülhamit, Rasim Bey'e bayram öncesi kendisine gönderilen hediyeleri sorar. Bu hediyeler, iktidardaki kardeşinden ve Veliht Vahdettin'den gelen Hereke halısı ve bal rengi şeffaf şekerlerdir. Cinsel gücü arttırıcı bu şekerler Rasim Bey'in dikkatinden kaçmaz ve o, Abdülhamit'in yüzünün aldığı ifadeyi şöyle anlatır: “Tophaneli bir kabadayının yüzünde görebileceğinize benzer, gayet genç, gayet bitirim bir ifade” (Altan, 2015:

293). *Ölmek Kolaydır Sevmekten* romanında, II. Abdülhamit'in bu hassasiyetlerinin yanı sıra yediklerine ve içtiklerine de dikkat ettiği görülür.

Sonuç

Kılıç Yarası Gibi, İsyân Günlerinde Aşk ve Ölmek Kolaydır Sevmekten romanları dikkate alındığında Ahmet Altan'ın, Sultan II. Abdülhamit'in insani yönlerini okuyucuya anlatmaya çalıştığı görülür. O, her şeyden önce padişahın da bir insan olduğuna vurgu yapar. Hakkında farklı yorumların yapıldığı Sultan II. Abdülhamit, onun romanlarında en özel hâlleriyle kurgusal yapıya dâhil olur. *Kılıç Yarası Gibi* romanında Abdülhamit'in ölüm korkusu, yalnızlığı, polisiye roman tutkusu, marangozluğu, fotoğraf merakı, dedikoduyu sevmesi, şüpheciliği, sağlığına dikkat etmesi ve tababete ilgisi öne çıkan hususlardır. *İsyân Günlerinde Aşk*'ta iktidarını paylaşmak zorunda kalan II. Abdülhamit'in kırgınlığı, ölüm korkusu, tababete ilgisi, cinsel imaları, sıradanlığa özlemi, hayvan sevgisi, müzik tutkusu ve çocuk sevgisi romana konu olur. *Ölmek Kolaydır Sevmekten* romanında ise devrik padişahın tedirginliği, hayvan sevgisi, kibarlığı, ölüm korkusu, çocuk sevgisi, tababete ilgisi, cinsel imaları, sağlığına dikkat etmesi ve devletin içinde bulunduğu durumdan mustarip olması anlatılır. Üç romanında da Ahmet Altan, Sultan II. Abdülhamit'in mizacına dair pek bilinmeyen özellikleri ele alır.

Kaynaklar

- AKDEMİR, H. (2001). Kriz Günlerinde Aşk. *Aktüel*, 513, 14 - 18.
- AKGÜNDÜZ, A. ve ÖZTÜRK, S. (1999). *Bilinmeyen Osmanlı*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- ALTAN, A. (2006). *Kılıç Yarası Gibi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- ALTAN, A. (2011). *İsyân Günlerinde Aşk*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- ALTAN, A. (2015). *Ölmek Kolaydır Sevmekten*. İstanbul: Everest Yayınları.
- BENK, A. vd. (1986) *Abdülhamit II*. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1(28).
- KARACA, A. (2002). İsyân Günlerinde Aşk. *İlmî Araştırmalar*, 14, 83-100.
- KARACA, A. (2006). İsyân Günlerinde Aşk'ın Kimi Sayfalarını Ziya Şakir mi Ahmet Altan mı Yazdı? *Hürriyet Gösteri*, 281, 25-27.
- KÜÇÜK, C. (1992). Balkan Savaşı. *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 5, 23-25.
- NAMLI, T. (2014). Alattin Karaca ile Tarih ve Edebiyat İlişkisi Üzerine. *Bizim Külliye*, 60, 14-18.
- OĞUZ, K. (1998). Edebi Rönesans Gerekıyor. *Aktüel*, 353, 100-104.
- ORAN, F. (1998). Tarihin 'İnsan Yüzü ve... Ahmet Altan. *Cumhuriyet Kitap*, 433, 3-5.
- ORTAYLI, İ. (2014). *İmparatorluğun Son Nefesi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- RADO, Ş. ve ES, H. F. (1961). *Hayat Ansiklopedisi*. İstanbul: Hayat Yayınları, 1(19).
- ZÜRCHER, E. J. (1995). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi* (çev. Yasemin SANER GÖNEN). İstanbul: İletişim Yayınları.